

بررسی سیر تحول تجلی هویت در سبکهای معماری ایرانی-اسلامی؛ مبتنی بر شرایط عام و خاص دوران اسلامی؛ مطالعه موردی حکومت‌های سلجوقیان تا قاجاریه

هیربد نوروزیان‌پور^{1*}، سحر باقری²، مینا بهروئیان³

- *1- دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران،
ایمیل: norouzian.pour@ut.ac.ir
2- کارشناسی ارشد معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، ایمیل:
sahar.bagheri@ut.ac.ir
3- کارشناسی ارشد معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران،

چکیده

همواره گفتمانی بین معماری و هویت در هر عصر در جریان است که این هویت، تا حدودی منتج از ویژگی‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی خاص آن دوره بوده است. در این تحقیق کوشیده شده است تا شاخصه‌ها و عناصر معماری که به نوعی در هر عصر، هویت آن عصر را معرفی می‌کردند بررسی شوند. در ابتدای این مقاله توضیحاتی در باره ماهیت هویت و معماری هویت‌مند بیان گردیده است و در ادامه مروری داشتیم بر دوره‌های اصلی معماری ایران (از سلجوقی تا قاجار). با محوریت دو عامل تعریف‌کننده هویت، اصول ثابت و فطری هویت از یک سو و عامل متغیر تعریف‌کننده هویت که محصول شرایط محیطی خاص دوره و روند تحول آن است از سوی دیگر، مسأله هویت هر دوره بررسی شد. در انتها، با بررسی معماری دوره‌های پیشین، چرایی و سیر فراموش شدن عوامل هویت بخش معماری اسلامی و چگونگی ظهور گسست هویتی در معماری و شهرسازی ایران باز شناخته شده است. رویه‌ی مورد استفاده در این تحقیق توصیفی-تحلیلی بوده، پیشینه‌ی مطالعات پیرامون این مبحث و مبانی نظری مرتبط با موضوع بصورت داده‌ها و تئوری‌های مورد نیاز، به روش کتابخانه‌ای گردآوری شد، سپس این داده‌ها فرآوری و ارزش‌بخشی گردید و به تحلیل و مقایسه عوامل ثابت و متغیر در دوره‌های مختلف پرداخته شد تا عناصر متمایزکننده هر عصر باز شناخته شوند و روابط جدیدی از آن‌ها حاصل آمد. جداول استنتاجی بعنوان دستاورد این پژوهش به خوبی نتایج این پژوهش را بیان می‌دارند.

واژگان کلیدی: هویت، معماری، اصول هویت‌ساز اسلامی، گسست هویتی، شرایط خاص، شرایط عام

1- مقدمه

هنر معماری یکی از بارزترین مظاهر تمدن هر قوم و ملت است. معماری ایران و آنچه که از گذشته تاکنون به یادگار مانده است، شناسنامه معتبر مردم در این سرزمین است، آداب و رسوم، مراسم مذهبی، روحیه، اخلاقیات و اندیشه نسل‌ها در معماری ایران انعکاس واضحی دارد. شناخت هر پدیده‌ای به درجه شناخت ما از فرایند تاریخی آن پدیده بستگی دارد. آنچه در این فرایند اهمیت دارد، ادراک درست از شرایط عام و شرایط خاصی است که بر تحول پدیده و سیالیت آن مؤثر است [1]. در فرایند تاریخی یک پدیده، دو عنصر اصلی مکان و